

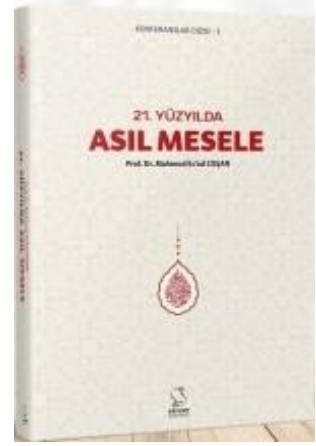
Yüzyılımıza Kılavuz

21. Yüzyılda Asıl Mesele, Mahmud Es'ad Coşan, Server Yayınları, İstanbul 2018.

ISBN 9789752420496

Sema Dülğar¹

Hangi çağda yaşanırsa yaşansın, teknoloji ne denli ilerlerse ilerlesin içimizdeki dünya, ruhumuz, gıdasını yine insan ile insanlarla hâlleşmekte bulur. Dolayısıyla içinde bulunduğu dünyanın hâlleri onu etkiler. Bu açıdan Müslüman kişiliği, dünyaya çok daha geniş sorumluluklar ile bakmaktadır. Bu sorumluluğun hayatına rengini verdiği önder kişilerden olan Mahmud Esad Coşan, 1938 yılında Çanakkale’de dünyaya gelmiştir. 1960 yılında İstanbul Üniversitesi’nde Arap-Fars Filolojisi bölümünü bitirmiş, Ankara Üniversitesi’nde Klasik Dini Türkçe Metinler kürsüsünde göreve başlamış sonrasında da çeşitli üniversitelerde hocalık yapmıştır.

1987 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrılmış ve halka eğitim verme çalışmalarına başlamıştır. 1977’den itibariyle Mehmed Zâhid Kotku’nun tavsiyeleri ile İskender Paşa Camii’nde ve Ankara Hacı Bayrâm-ı Veli Cami’nde haftanın belli günlerinde *Râmûzü’l-ehâdis* kitabından yararlanarak dersler vermiştir. Ayrıca üniversite öğrencilerine yönelik olarak Türk Edebiyatı ve Osmanlıca eğitimleri vermiştir. *Kadın ve Aile, İlim ve Sanat, Gülçocuk, Panzehir* gibi dergilerin kuruluşlarında da önder olmuş ve başyazarlık yapmıştır.

Eğitimlerin sıklaşması ve kapsamının genişlemesi gayesiyle *Sağduyu* isimli günlük gazete ve Akra FM radyosunun kurulmasına öncülük etmiş, eğitimler vermiştir. Hakyol Eğitim Yardımlaşma ve Dostluk Vakfı, İlim Kültür ve Sanat Vakfı, Sağlık Vakfı, İlim Kültür, Ahlâk ve

¹Sakarya Üniversitesi, Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, semadlgr@gmail.com

(Bu yazı Young Academia ve Server Genç Hanımlar Derneği iş birliğinde Dr. Kemal Yavuz Ataman yönetiminde “Küresel Düşünme Yazarlık Atölyesi” kapsamında üretilmiştir.)

Çevre Derneği, Hanımlar Derneği gibi çeşitli vakıf ve derneklerin kurulmasında öncü rol oynamıştır. Ülkenin şartlarından dolayı 1998’de Avusturalya’ya gitmiş ve faaliyetlerine orada devam etmiştir. Burada birçok kurumun ve kültür merkezinin kurulmasına önderlik etmiş ve 4 Şubat 2001’de vefat etmiştir.²

Nasıl Bir Müslüman?

Mahmud Esad Coşan, kitabın ilk satırlarında bir Müslüman profili çizmiş ve öncelikle İslam’ın ana prensiplerinin üzerinden geçmiştir. Ardından tamda bu prensiplerin nişanesi olarak Allah’tan gayrisinden korkmadığımızın, korkmayacağımızın ve tüm insanlığa karşı sorumluluğumuzun bilincini anımsatmaktadır. Biricik kullar olarak sunmuştur bizi, gücünü Peygamber Efendimiz’den ve izinden gidenlerden alan ve bunun şuurunda olan görevliler...³ Bu görevlilerin hâllerini şöyle ifade etmektedir: “...daima Allah’ın istediği hâl üzere olmak da bizim vazifemizdir. Her çeşit tehlikeye karşı ilk tedbirimizdir, ön tedbirimizdir, mânevî tedbirimizdir, mânen hazırlanmadır. Hepimiz mânen hazır olmalıyız.”⁴

Coşan, evvelden sayıca az olan ama düşmanın karşısında zafer kazanan İslâm bayrağını hatırlatarak, şimdinin farkını irdelemektedir. Bu sorgulayışını geçmişle bağını koparmamış, bilakis yaşanan çağın sorunlarını geçmişin tecrübesiyle tartan bir yöntemle yapmaktadır. Öyle ki Fatih Sultan Mehmed Han, İstanbul’un fethi gibi kritik ve zorlayıcı bir zaferde döneminin tüm imkân ve teknolojilerini kullanarak iman kuvvetine zahiri kuvvetleri de ekleyerek yapmıştır.

Peki ya şimdi...? Teknolojik gelişme ve imkanlar takip edilmemekte midir? Elbette edilmektedir. Takip edilmesinin yanında unutulmuş hadiseyi: “Bu adamlar bize dost değil; bunlar bizim hasmımız. Dededen gelen, tarihten gelen bir mücadele halindeyiz”⁵ sözleriyle ifade etmektedir. Unutuyor oluşumuz bizde ortaya çıkan hainlikler, çevrilen oyunlar karşısında şaşkınlık oluşturmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de Rabbimizin verdiği örneklerde, onların imanları olmadığından insanı insan yapan merhamet, utanma gibi hasletlerden mahrum kaldıklarından bahsetmiş olmasına rağmen şaşırılmaktadır.

² Mehmet Akkuş, “Mahmut Esat Coşan”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2016, c.1. s.267-268

³ Mahmud Es’ad Coşan, *21. Yüzyılda Asıl Mesele*, Server Yayınları, İstanbul 2018. s.9.

⁴ Coşan, *a.g.e.*, s.40.

⁵ Coşan, *a.g.e.*, s.10.

Mahmud Esad Coşan, tarihi hadiselerin sadece aktarıcılığı yapmamış, geçmiş hakkında derinlemesine düşünmüş düşündürmüştür. İzmir şehri örneği üzerinden fiziki güzelliklerinin yanında şehrin bu zamana kadar biriktirdiği medeniyet kalıntılarında yola çıkmıştır. Şimdi yıkık, harabe olmuş olan İzmir'in çeşitli yapılarını; ahiretin yanında dünya hayatının sonluluğunun simgesi yapmıştır. Öyle ki her şey bir zamanlar canlı imiş, peki ya şimdi? sorusunu sordurmuştur. Sorunun istikameti ise bu dünyadaki varlığımızın sebebinin düşünülmesidir. Burada sadece hâlimizi bize hatırlatmamış, bu sorunun hiç muhatabı olmamış, olmaktan kaçınmış kişilerin haberini vermiştir.

Bir başka yönüyle insan bu geçici dünyada birçok şeye gönül vermekte ve dost bilmektedir. Peki hangi dosttur en çok kıymete sahip olan, olması gereken? "...kâinatın sahibi, bizi yaratan ve yaşatan, rızığımızı veren Allahu Teâlâ hazretleri ile dostluktur. O'nu tanımaktır. O'nun sevgisini ve rızasını kazanmaktır."⁶ O'nun dostluğuna talip olan bizlerin ise toplu, muhabbetli, organize, disiplinli ve zamanının kıymetinin şuurunda olan mü'minler olmamız gerekmektedir.⁷

Korunma Kalkanı

Mahmud Esad Coşan'ın da üzerinde durduğu gibi akıl iman ile beraber yürüdüğü zaman, yolun sonu hakikate varmaktadır. Küfür ise menfaatlerin biteceği korkusuyla girişilen inadı ifade eder. Akıl iman ile beraber yürütmek için ise deyim yerindeyse bir koruma kalkanı tarif etmiştir. İnsanı inanmamaya iten ve korunulması gerektiği belirtilen şeylerden ilki şeytanın vesveseleridir. Korunmak için ise Allah'a sığınmak, abdestli gezmek, Kur'an ve Hadis'i şerifleri okuyarak, zikir çekerek gönlü tavsiye edilen yönde canlı tutmak gerekmektedir.⁸

İkinci unsur nefis olup, insana Allah'ın razı olmayacağı şeyleri teklif ettiği belirtilmektedir. Bu bakımdan nefsin haritasını çıkarmıştır. Haritada, olması gerekeni ve nefse uyulduğunda oluşacak tehlikeleri göstermiştir. Bu bakımdan yeme içme konusunda nefse uyulduğunda haram yiyeceklere ve aşırıya meyletme, evlenme arzusunda uyulduğunda haram yoldan cinsel arzuları giderme, beğenilme arzusunda uyulduğunda makam mevki sevgisiyle yanlış işlere bulaşma, riyaset yani baş olma arzusunda hakka girmek olduğu dile getirilmiştir.

⁶ Coşan, *a.g.e.*, s.66.

⁷ Coşan, *a.g.e.*, s.41-48.

⁸ Coşan, *a.g.e.*, s.77.

Çizilen nefis haritası ile yolların sonundaki tehlikeler haber verilse de karşı koymak kolay değildir. Yapılması gereken nefse uymayarak onu dine, dinin hükümlerine uydurmaya çalışmaktır.⁹ Aksi halde: “Kendisini hür sanan insanların çoğu nefsinin esiri... Şeytanın da esiri...”, “İnsan düşündüğü gibi olamıyorsa olduğu gibi düşünmeye başlar.”¹⁰ sözlerinin muhatabı olarak İslâm’ı ikinci plana atmaya ve sonraki süreçteyse kendisine düşman konumuna gelmesine sebep olabilmektedir.

Haritadaki çıkmaz sokaklardan birisi de kafirler ve münafıkların faaliyetleridir ki; kafirler insanları kendi gibi yapmaya çalışırken, münafıklar dinin herhangi bir hükmünü kabul etmeyerek suyu bulandırmaktadır. Çareler reçetemizde ise dini iyi öğrenmek ve nefis terbiyesi eğitimi, ilim yolunun meşakkatlerine rağmen devamlı bir şekilde devam ettirmek gerekir. Bu bakımdan Coşan, bizi İslâm’ı her kesimden bilmeyen birçok insan olduğu gerçeğiyle harekete geçerek bir eğitim seferberliğine davet etmektedir.¹¹

Gizlenenle Temas Edebilmek

Gönül ve coğrafi bağımızın olduğu Müslüman memleketlerde gerçekleşen durumlar bizleri üzmektedir. Bu elem verici durumun yanında coğrafi olarak yakın olan yabancı devletlerin aldıkları yeni tutumunda farkına varılmalıdır. Mahmud Esad Coşan oluşan yeni vaziyeti şu sözlerle ifade eder: “Bugün, eskiden alışmış olduğumuz Doğu bloku, Batı bloku, komünist blok, kapitalist blok kalkmış; yerine cihanın emperyalist süper devletlerinin karşısında düşman olarak İslâm ülkeleri konulmuş görünüyor.”

Fakat meseleye sadece dini bir sebep doğrultusunda bakmanın doğru olmayacağı belirtilmektedir. Daha geniş bir perspektifle işin görünmeyen kısmına temas eden yazar, bahsedilen devletlerin stratejilerinin menfaat üzerine kurulu olduğunu belirtmektedir.¹² Öyle ki menfaat perdesi insanî değerlerin üzerini örtebilmekte böylece her türlü yanlış, çıkarlar uğruna meşru görülmektedir. Merkezine menfaati alan devletlerin bu amaç çerçevesinde dostluk veya düşmanlık ilişkileri kuracaklarını göstermektedir.

⁹ Coşan, *a. g. e.*, s.78-80.

¹⁰ Coşan, *a. g. e.*, s.83.

¹¹ Coşan, *a.g.e.*, s.93.

¹² Coşan, *a.g.e.*, s.35-36.

Diğer bir açısı tarihi izlerdir ki üzerinden asır geçmiş dahi olsa hatırlanmakta, intikamı alınmak istenmektedir. Coğrafi zenginliklerde, aslında perdelenen ama etkisi büyük olan sebeplerdendir. Öyle ki hep petrol yarışı gibi gözükken hammadde elde etme tutkusunu, aslında derinlerinde bundan daha hayati olan su ve yiyecek kaynakları bulamama kaygısını gizlemektedir. Müslüman coğrafyalar, işte tam bu rezervleri içerisinde bulunan toprak ve su kaynaklarından zenginlerdir. Böylece İslâm coğrafyasının kıymeti daha da artmakta ve düşmanların iştahını cezbetmektedir.¹³

Ne Yapacağız?

Dünyada insanlığın, insanlık özelliklerini yitirmiş varlıklar tarafından zulüm görmesi, tüm bunlara rağmen hadiselerin üzerinin kapatılmak istenmesi hepimizin yüreğini sızlatmaktadır. Bu zulmün karşısındaki sorumluluk duygusunun ise bir insan grubuna havale edilebilecek bir durum olmadığı aşikardır. Yaşadığımız dünyanın bu haline kulaklarımızı kapatmayacak ne yapacağız? Gördüklerimiz, duyduklarımız karşısında oluşan yoğun hissiyatımızın sonucu bu soruya çıkmaktadır ve içerisinde çekilen insan, kimi zaman dünyanın büyüklüğü, zalimlerin güçlülüğü ve düzenin bozukluğu karşısında kendisini hapsedilmiş hissetmektedir. Mahmud Esad Coşan, bu hapsedilmişten nasıl çıkılır, bu sorunla nasıl yüzleşiliri açıklamıştır. Yaşadığı çağın tarihsel çarpıklıklarını, bozuk tutumlarını İslam ülkeleri üzerinden tek tek ifade etmiş ve kaynağı konusunda şu analizde bulunmuştur: “Müslümanların hâkim olduğu her ülkede problemler var. Bunları incelediğimiz zaman net olarak şu sonuca varıyoruz ki dünya üzerinde Müslümanları kısıtlayan bir kuvvet var.”¹⁴

Yazar, hem tarihi geçmişin ilmi olmaktan çıkarıp günümüze ışık olmuş hem de Müslümanlığın kardeşlik duygusu ile bu ışığın mazlumların dünyasının tanınmasındaki rolünü bizzat anlatmış ve yaşamıştır. Geleceğimize de temas ederek Müslüman coğrafyalar için bir rağbetin var olduğunu ve tehlike gelmeden tedbir alınması gerektiğini hatırlatmıştır. Onun bu eseri kaleme aldığı dönemden bugüne bakacak olursak rağbetin ne demek olduğunu, kan akarak, gözyaşıyla sonuçlanıyor olduğunu görmekteyiz.

Esad Coşan, bizi ne yapacağız? sorusunun cevabını fiiliyatla cevaplayabileceğimiz yolu gösterecek çözümleri de ortaya koymuş ve bizlere sorunlar karşısında gösterilecek tavrın da

¹³ Coşan, *a.g.e.*, s.38.

¹⁴ Coşan, *a.g.e.*, s.12.

usulünü göstermiştir. Çözümlerin ilki kardeşlik bağının tesisi için İslam'ı bu milletlere anlatmamızdır. İkinci çözüm olarak düşmanımız İslam'ı tanımamakta inat ediyor ise bu defa karşısına onu yenebilecek şekilde bir donanımına sahip olarak çıkmak, kendimizi bu hale getirmek gelmektedir.¹⁵

Gelecek tehditlere hazırlama vazifesi ferdin bizzat kendisinden başlamaktadır. Kişi her anını değerlendirmeye gayret etmeli, boş zaman kavramı olmamalı, önce kendisini, ailesini, yaptığı görevlerle ülkesini ve daha da genişleyen bir halka ile içinde bulunduğu İslam aleminin bu duruma hazırlıklı olmasında ne kadar kritik bir noktada olduğunun bilincine varmalıdır. Bunun yanında insanın, müesseselerin faydalı hale getirilmesi için ehil kimselerle istişare edilmeli ve azmedilerek kafirlerden daha iyi duruma gelinmelidir.¹⁶ Bu bilinç, Müslüman'ın kendine olan özgüveniyle kendisini şu cümlesinde birleştirmiştir: "O halde siz de bitmez, tükenmez, yorulmaz bir azim sahibi olacaksınız, çalışacaksınız. Ümitsizliğe düşmeye lüzum yoktur çünkü Allah'ın izni ile bizi hiç kimse yenemez."¹⁷

Soluğunu Cehd İçinde Alanlar

Müellif, bir kavram üzerinden tespitler sunarken öncelikle kelimenin derinlemesine incelemesini yapmakta: aynı kökten türeyen sözcükler, bilinen anlamı, kelime Arapça ise babı, Türkçe kullanım şekli ile aslolanın karşılaştırılmasını yapmaktadır. Meseleye bu usulle girişi, onun hitap ettiği kesimin en az eğitilmiş olanından en geniş bakış açısına sahip olanına kadar herkese katkıda bulunması özelliğini gözler önüne de sermektedir.

Cihad kavramı genel olarak aşına olunduğu üzere savaşa hazır olunması bakımından günümüzde hâlâ gereklidir. Bu İslâm'ın sevgi dini oluşuna, hoşgörüsüne halel getirmemektedir. Çünkü İslâm, insanın tabiatına ve çeşitli durumlarına uygun hareket edebileceği hükümleri içermektedir. İslâm'da bir sulh iklimi hakim olup; ancak karşı tarafın cana, mala, ırza kastetme yolunu seçmesi durumunda karşılık verilmiş ve çeşitli insanî hükümler çerçevesinde yapılmıştır.¹⁸ Cihad kavramının derinlemesine incelenmesinin sebebi sadece silahlı olarak savaşa gitmek değil, Allah yolunda çaba sarf edilen, yani cehd edilen her

¹⁵ Coşan, *a.g.e.*, s.14-15.

¹⁶ Coşan, *a.g.e.*, s.50.

¹⁷ Coşan, *a.g.e.*, s.22.

¹⁸ Coşan, *a.g.e.*, s.101-102.

sahayı ifade ettiğini anlatılmaktadır.¹⁹ Günümüzde bu bakış açısının önemi daha da artmış, “Bilgi Çağı” olarak adlandırılan 21. Yüzyılın kendini eğitimle yetiştirme ve bu alanda gayret gösterme zamanı olduğu görülmüştür. Fakat yine de cihadı eğitimle sınırlandırmak doğru olmayıp; herkesin kendi konumuna, imkanlarına nispetle Allah’ın rızasını kazanma yolundaki mücadelesini kapsamaktadır.

Görünmez Yasaların Bekçileri

Ülkeleri zayıflatmak sadece dışarıdan görebileceğimiz ve tespit edebileceğimiz yollarla olmamaktadır. Fiziki savaşın dışında ve belki de yankısı daha etkili bir saldırı da toplumların zihnine olanıdır. Toplumun çeşitli suni ayrımlarla bölmek, bölünmelerini körüklemek başta gelenleridir. Ülkemizde bu konudaki ayrıştırıcılardan biri laiklik kavramının asıl manasının tam tersi istikamette kullanarak, bölünmeyi ve tarihimizin ortak unsurlarının yıpratılmasını sağlamaktır. Bu kavram adı altında Coşan’ın da temas ettiği üzere dindar olmak, tasavvuf erbabı olmak suç olarak addedilebilmektedir. Suçlamaların gerekçesi yasalarda olmamasına rağmen savunulmaktadır.²⁰

Mutluluk Taşıyıcıları

Tasavvuf, gönlün İslam’a, onun iki kaynağı olan Kur’an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflere olan sevgisinin, bağlılığının dolayısıyla Allah’a olan muhabbetin artması için bir eğitim modeli, modelleridir. Mahmud Esad Coşan, bu eğitimi alan insanların genişleyen halkalar ile çevresine bu gönül huzurunu, mutluluğunu taşıyan neferler olarak görüldüğü bir portre çizmiştir. Aktarmaya çalıştığı oluşumda, tohumun evvela aileye atılması ve dönemin şartları bu tasavvufi eğitimi hangi yöntem ile aktarmaya müsait ise tespit ederek ona yönelmesi gerekmektedir. Bu seçtiğimiz yöntem ise amacımızı değil amacımız için gereken aracı oluşturmaktadır.²¹

Hâsılı Kelâm

Kitap için en dikkate değer noktalardan biri okurken meselenin tam olarak içine çekmesi, konunun uzmanı, muhatabı kılan ve harekete geçiren yapıda inşa edilmiş olmasıdır. İstikamet üzere olan bir insan, dolayısıyla bir toplum inşa edilmek istenmiş ve bunun tohumları

¹⁹ Coşan, *a.g.e.*, s.96.

²⁰ Coşan, *a.g.e.*, s.31.

²¹ Coşan, *a.g.e.*, s.33.

atılmıştır. Toplam 16 konferansın yazıya geçirilmiş halinden oluşmakta olup, her bölümün ilk sayfasındaki karekod vasıtasıyla konuşmaları sesli olarak dinlemesine imkân sağlamaktadır. Kimi zaman konu seçimi itibariyle tekrara düşülmüş gibi gözükse de her bir ele alışın farklı bir noktaya parmak basması ve merhem olması konunun önemini göstermektedir. Eser bize hayata, çağa, insana, benliğimize bakışın usullerini; zorluklar karşısında olması gereken tutumu anlatmakta ve bu duruş Mahmud Esad Coşan'ın hayatında bizzat yaşanmaktadır. Bakış açısı değiştiğinde insanın istikameti, zihni yapısı ve dolayısıyla fiiliyatı değişeceğinden kitap lise çağından başlayarak çağımızın tüm insanlarına tavsiye edilmektedir.